

Over de voor- en ontstaansgeschiedenis van de C.G. Jung Vereniging Nederland - IVAP

Johan Reijmerink, voorjaar 2026

Carl Gustav Jung (1875-1961) is van 1910 tot 1914 voorzitter van de *Internationale Psychoanalytische Vereinigung*. In 1913 komt hij op het congres in München in conflict met zijn leermeester en grote voorbeeld Sigmund Freud. Hij twijfelt door eigen onderzoek aan Freuds aanname dat neurosen allemaal te herleiden zijn tot seksuele verdringing. Voor Jung is seksualiteit vooral een symbool van de psychische totaliteit van de mens. Kort voor het conflict heeft Jung zijn denkbeelden over het libido al uiteengezet in zijn boek *Wandlungen und Symbole der Libido* (1912). Na de pijnlijke scheiding met zijn leermeester werkt Jung zijn opvattingen nader uit. Met zijn complexe denkbeelden over de werkzaamheid van de menselijke psyché zal hij in de loop der jaren uitgroeien tot een internationaal gezaghebbend analytisch psycholoog

Al voor de Tweede Wereldoorlog zijn er verschillende Nederlanders met of zonder medische achtergrond naar Zürich getrokken voor een consult, een leeraanlyse of een leergang bij Jung of zijn medewerkers. Albert Willem van Renterghem, Annie Blits, Maria Moltzer en Olga Fröbe-Kapteyn zijn daarvan markante voorbeelden. Moltzer is in de jaren rond de Eerste Wereldoorlog één van de belangrijkste assistentes van Jung geweest. In haar boek *Maria Moltzer* (2025) beschrijft Maya Schepers de beginjaren van de analytische psychologie met in de hoofdrol de geëmancipeerde en eigenzinnige Maria Moltzer. De kunstminnende Olga Fröbe-Kapteyn (1881-1962) bezoekt vanaf 1926 regelmatig de samenkomsten op de Monte Verità, waar denkers en geleerden op alternatieve wijzen zoeken naar een of andere manier om 'de nieuwe tijd' gestalte te geven. Haar vader koopt in 1920 de villa Gabriella in Moscia, een gehucht dicht bij Ascona, en de roemruchte *Monte Verità*. Later laat Fröbe-Kapteyn in de tuin van haar villa het conferentieoord *Casa Eranos* bouwen. Daar worden met haar als gastvrouw vanaf 1933 de jaarlijkse Eranos-Tagungen gehouden waarbij Jung en zijn vrouw de voornaamste gasten zijn, naast wereldberoemde geleerden uit diverse wetenschappelijke disciplines, zoals Karel Kerényi, Mircea Eliade, Martin Buber, Thomas Mann, Hermann Hesse, Rabindranath Tagore en Hermann Graf von Keyserling.

Na de Tweede Wereldoorlog komt het werk van Jung in Nederland sterk in de belangstelling van een groter publiek te staan. Belangrijke vertalingen van zijn werk zien het daglicht. De *Vereniging tot bevordering van de 'Psychologie der Zürcher Schule'* (VPZ) wordt in 1946 opgericht. We bezitten helaas weinig informatie over die vereniging. Over

een paar oprichters is ons wat meer bekend. De leidende personen zijn twee psychologen, die in het C.G. Jung-instituut te Zürich een leeraanlyse hadden doorgemaakt: Elisabeth Camerling die ook enkele werken van Jung vertaald heeft, en Ton Wetselaar. Hij is de motor van de VPZ. Ze is van 1946 tot 1956 een bloeiende vereniging, met afdelingen in Utrecht, Amsterdam en Den Haag die geregeld voordrachten organiseert. Het bestuur kiest voor een brede benadering van het werk van Jung.

Eén van de oprichters, de botanicus Victor Westhoff, (1916-2001) is jarenlang secretaris van de afdeling Utrecht. Hij laat zijn dromen door amplificatie van maart 1948 tot juni 1953 analyseren door zijn vriend Wetselaar. De arts-psycholoog Jacques Noordzij is ook een vooraanstaand lid van het eerste uur. Hij volgt vanaf november 1946 tot juni 1947 leeraanlyse bij C.A. Meier, die toentertijd de rechterhand van Jung is. De schorsing van Maguerita Hofstede Crull vanwege onethisch gedrag tegenover patiënten, en de rechtszaak die daarop volgt, maakt een einde aan het bestaan van VPZ. Een klein clubje enthousiastelingen uit de tijd van de VPZ gaat in 1956 door als *Psychologische Club Utrecht* (PCU) onder leiding van E. Emmerling, Ton Wetselaar, Victor Westhoff, Jacques Noordzij, J. van Wieringen, François Theewis. Zij komen tot 1974 regelmatig in Utrecht en Rotterdam bijeen.

Anna Blits (1903-1975) moet in verband met de geschiedenis van onze huidige Vereniging even apart genoemd worden. Zij gaat in de jaren dertig van de vorige eeuw de opleiding psychotherapie aan het Jung-instituut in Zürich volgen. Daar heeft zij veelvuldig contact met Aniela Jaffé en Marie-Louise von Franz. Zij loopt voor de oorlog met het plan rond om een Nederlandse *Psychologische Club* te beginnen, zoals ze die kende vanuit Zürich. In de jaren veertig en vijftig is ze de belangrijkste Jungiaanse psychotherapeute van Nederland. Ze is ook een van de oprichters van de *International Association for Analytical Psychology* (IAAP) en neemt jaren achtereen deel aan de *Eranos Tagungen* in Ascona. In haar werkzame jaren begint zij een grote verzameling boeken van en over Jung bijeen te brengen. Haar waardevolle verzameling is momenteel als onderdeel van de boekencollectie in de Jung-kamer opgenomen in de *Embassy of the Free Mind* aan de Keizersgracht 123 te Amsterdam.

Eén van de leden van de VPZ, en later van de *Interdisciplinaire Vereniging voor Analytische Psychologie* (IVAP) is de neuroloog-psychiater René van Helsdingen (1915-2013). In het gesprek dat Paul Revis in 2006 met hem op zijn negentigste verjaardag voert, is te lezen hoe mensen geïnteresseerd kunnen raken in het gedachtegoed van Jung. Hij volgt op een keer in 1948 een lezingenserie van Jolande Jacobi, leerling van Jung, in de

Internationale School voor Wijsbegeerte te Leusden. In de pauze komt hij met een oude dame in gesprek. Zij vertelt dat ze ooit patiënte is geweest van Jung. Omdat ze goed kan tekenen, laat Jung haar tekeningen maken. Hij bekijkt die en geeft daar commentaar op, en zo geneest ze van haar angsten. Van Helsdingen vraagt haar naar die tekeningen. Ze liggen op zolder en ze heeft er jarenlang niet meer naar om gekeken. Hij vraagt haar of hij ze mag zien. Ze stemt daarin toe en hij gaat vervolgens met de tekeningen naar de Leidse hoogleraar psychiatrie Eugène Carp. De tekeningen en het commentaar van Carp worden toegestuurd aan Jung. Een tijdje later ontvangt Van Helsdingen de uitnodiging van Jung om naar Küsnacht te komen en te spreken over de tekeningen. Alles bij elkaar leidt dat jaren later onder meer tot het verschijnen van zijn toegankelijke boek *Beelden uit het onbewuste* (1957) over Jung en zijn ideeën.

Begin jaren zeventig van de vorige eeuw raakt Pety de Vries geïnteresseerd in het gedachtegoed van Jung. Ze onderkent dat het boek *Psychologie en Alchemie* één van zijn belangrijkste boeken is. Via de arts-assistent van het Dijkzigt Ziekenhuis Lolke Pepplinkhuizen krijgt ze het boek in handen. Wat later in 1975 schrijft De Vries een artikel over Jung en Albert Schweitzer, beiden geboren in 1875. Door dat artikel komt ze in contact met de uitgeverij Lemniscaat die kort tevoren de vertaalrechten op het werk van Jung heeft verworven. Ze ontvangt de uitnodiging om redacteur/vertaler van Jungs werk te worden. Vijftien jaar lang zal ze zich intensief met het werk van Jung bezighouden.

Begin jaren tachtig komt ze opnieuw in contact met Pepplinkhuizen vanwege een artikel dat hij samen met Hans de Smit heeft geschreven over de roman *De redding van Fré Bolderhey* van Simon Vestdijk, gezien vanuit de analytische psychologie. Pepplinkhuizen stelt na hun hernieuwde kennismaking onmiddellijk voor om een studieclub te beginnen. Hij kent wel een aantal mensen die daarin geïnteresseerd zullen zijn. Hij is echter druk bezig met zijn proefschrift en heeft daardoor voorlopig geen tijd voor het opstarten van een vereniging. In de tussentijd kan er wel gezocht worden naar andere geïnteresseerden. Zo ontstaan er contacten met Joop van Birgelen, George van Hooft, Gillis Quispel en Fred Backus die kort tevoren wetenschapsredacteur bij de NRC is geworden, en die bij de oprichting voor een belangrijk aandeel in de publiciteit zorgt.

Tijdens een paar lezingen in het Han Fortmann Centrum te Nijmegen maakt Pety de Vries kennis met Paul Revis en Leo Giessen. Giessen heeft kort daarvoor een oproep in *De Psycholoog* geplaatst om een Jung-kring te beginnen. Dat brengt de zaak in een stroomversnelling. Zowel Pepplinkhuizen als De Vries vinden dit een unieke kans om van start te gaan met een nieuwe vereniging, en niet meer te wachten op de voltooiing van zijn proefschrift. De initiatieven uit Oost- en West-Nederland worden gebundeld en

daarmee is het fundament voor de *Interdisciplinaire Vereniging voor Analytische Psychologie* gelegd. Hans de Smit stelt een zaaltje beschikbaar op zijn middelbare school, Fred Backus plaatst een bericht in de NRC. Belangstellenden krijgen bericht van de oprichtingsvergadering op 12 maart 1983 te Rotterdam. Andreas Burnier en Gillis Quispel zullen een inleiding houden. De belangstelling is overweldigend. Ruim honderd leden melden zich aan. Daaronder zijn bekende namen als Eugène Carp en Victor Westhoff. Leo Giesen wordt tot voorzitter gekozen, Pepplinkhuizen tot vice-voorzitter, Pety de Vries tot secretaris, Joop van Birgelen en Hans de Smit worden leden, en wat later wordt de functie van penningmeester vervuld door de econoom Henk Teunissen. De statuten worden ondertekend en daarmee is de Vereniging een voldongen feit. Het eerste werkweekend wordt gehouden in Oud-Leusden. Daar voegen zich Heleen de Jong en René van Helsdingen nog bij het bestuur.

Besloten wordt dat er een verenigingsblad moet komen. Een blad van het bestuur met mededelingen voor de leden. Verder ligt er al een opzet klaar voor een *Jaarboek*, waarvan Joop van Birgelen en Hans de Smit de eerste redacteurs zijn. Het eerste *Jaarboek van de Interdisciplinaire Vereniging voor Analytische Psychologie* verschijnt in 1984, samengesteld door de neerlandici J.F.P. de Smit en Hanna Stouten. De lezer krijgt een reeks artikelen voorgelegd waarin vanuit uiteenlopende gezichtspunten en disciplines verbanden gelegd worden met de analytische psychologie: Frida Balk-Smit Duyzentkunst schrijft een artikel vanuit de taalwetenschap, C. Aalders vanuit de pastoraal-theologie, Hanna Stouten vanuit de literatuurwetenschap, Heleen de Jong vanuit de geschiedenis van de alchemie, Gillis Quispel vanuit de theologie en Herbert Erkelens vanuit de natuurkunde. Het bestuur spreekt de hoop uit dat dit rijke palet aan invalshoeken zal kunnen rekenen op de instemming van de leden. Het ligt in de bedoeling dit nog een reeks van jaren op dezelfde wijze te kunnen blijven presenteren.

Na dit eerste Jaarboek verschijnen er nog vele met een inhoud die van voldoende wetenschappelijk gehalte zijn én kunnen wedijveren met wat er in de buitenlandse tijdschriften over de Jungiaanse psychologie verschijnt. Er zijn ondertussen meer dan veertig Jaarboeken (1984-2025) verschenen. Gaandeweg komen er niet alleen artikelen in het Jaarboek van auteurs uit eigen kring, maar ook van buitenlandse auteurs die in de ons omringende landen hun sporen hebben verdiend. Hun artikelen getuigen eveneens van een brede oriëntatie. Zo schrijft Verena Kast in 2003 een artikel over *Symbole und Komplexe*, Alfred Ribi in 2005 over de *Gnosis und die Alchemie*, Jörgo Rasche in 2007 over *Musik und Psyché*, Irene Lüscher schreef in 2011 over *Zeichen von Drüben. Transcendete Funktion und symbolisches Bild in Malerei und Psychotherapie*, Tia Kuchmy in 2016 over *Wagner's Parsifal and Redemptive Love*, Roderick Main in 2017 over *Myth*,

synchronicity and re-enchantment, Susan Rowland in 2018 over *Transdisciplinary and Dionysian Jung*, Stanley Krippner in 2019 over *A Cross-cultural Model of Dissociation and its Inclusion of Anomalous ~Phenomena*, Murray Stein in 2020 over *Music for a Later Sage – Wolfgang Pauli's Piano Lesson* en Andreas Schweizer in 2026 over *The Primordial Light: Your Prayer Increases the Light of the Star (Septem Sermones) – The Dawn of a New Aion*.

Naast deze buitenlandse auteurs zijn vele auteurs uit de eigen gelederen afkomstig. Velen hebben van meet af aan hun medewerking gegeven aan het *Jaarboek*, zoals Paul Revis, Hans Gerding, Herbert Erkelens, Joop van Birgelen, Jos van Meurs, Theo van Leeuwen, F.W. Wiegel, Gillis Quispel, René van Helsdingen, Pety de Vries-Ek, Maria Kardaun, Arend Jan Bolhuis, Frans Gerritse, Johan Reijmerink, Hein van Dongen, Inger van Lamoen-Dommisse, Tjeu van den Berk, Jacob Slavenburg, Jacques Noordzij, Karen Hamaker-Zondag, Rico Sneller, Barbara Miller.

In de loop der jaren heeft het werk van Jung in voordrachten en artikelen een veelzijdige aandacht gekregen van mensen die vanuit hun eigen vakgebied hun licht hebben laten schijnen over zijn veelzijdige werk. Was het in de eerste twintig jaren van de Vereniging nog een vereiste dat alle leden en auteurs een academische achtergrond moesten hebben, na de eeuwwisseling heeft die kwestie zich geleidelijk aan opgelost, mede doordat de toevloed van geïnteresseerden vanuit de verschillende Jungiaanse opleidingen en aanverwante disciplines in Nederland hun weg naar de Vereniging hebben gevonden.

Naast het *Jaarboek* ontvangen de leden driemaal per jaar een fraai opgemaakt *Jung Bulletin*. Wim de Vrij is daar in 2006 mee begonnen. Daarin zijn naast het verenigingsnieuws korte samenvattingen van de gehouden lezingen en aankondigingen van de aankomende bijeenkomsten opgenomen. Verscheidene leden hebben op regelmatige basis artikelen, boekbesprekingen en columns geschreven, zoals Paul Revis, Bert Jansen, Johan Reijmerink, Tjeu van den Berk, Inger van Lamoen, Bram van Tol en Wim de Vrij.

In het midden van de jaren negentig neemt Inger van Lamoen-Dommisse het initiatief tot een jaarlijkse therapiedag voor leden, waarin methoden door Jung geïnspireerd langskomen. Rond de eeuwwisseling organiseert Tjeu van den Berk filmweekends waarin films met elementen al dan niet met een archetypisch patroon die onopgemerkt zijn gebleven, worden getoond en besproken.

We hebben vanaf 1983 tot 2025 veertien zittingsperiodes van drie jaar erop zitten. Na de eerste voorzitter Leo Giesen (1983) volgt Lolke Pepplinkhuizen (1986) als medeoprichter hem op. Daarna krijgen achtereenvolgens de voorzittershamer in handen: Roelant ten Kate (1989), Lolke Pepplinkhuizen (1994) als interim-voorzitter na een bestuursconflict, Jan Marlet (1995), Inger van Lamoen-Dommisse (1998), Francien Karsten (2004), Hans van den Hooff (2011), Lolke Pepplinkhuizen (2014) opnieuw als interim terwijl men zoekt naar een vaste voorzitter, en als voorlaatste Henk Masselink (2015). Met name onder de laatste voorzitter is het ledental sterk toegenomen. Vanaf 2023 is de leiding in handen van Odette de Theije. Het aantal leden groeit gestaag. We mogen spreken van een springlevende Vereniging waarmee we vol vertrouwen de toekomst tegemoet zien.

Dat de Vereniging geheel bij de tijd is, blijkt uit het initiatief van Anne Pauen. Zij heeft inmiddels een serie interessante podcasts gerealiseerd waarin ze in gesprek gaat met bekende Jungianen. De website van de Vereniging is al voor een belangrijk deel aan een grondige renovatie onderworpen, en wacht nog op zijn nadere voltooiing.

Aardig is om nog even te vermelden dat een aantal leden van de Vereniging in 2009 en in 2018 op reis zijn geweest naar Zürich en omgeving, waarbij zij onder meer het woonhuis van Jung, het C.G. Jung Instituut, Burghölzli, de Psychologische Club en Bollingen hebben bezocht.

Tot slot nog een opmerkelijke uitspraak van Jung die te vinden is in het waardevolle boek van Tjeu van den Berk *In de ban van Jung* (2014):

“Ik kan alleen maar hopen en wensen dat niemand een ‘Jungiaan’ wordt. Ik vertegenwoordig immers geen leer, maar beschrijf feiten en stel bepaalde opvattingen voor, die ik waard vind om te bediscussiëren. Ik verkondig geen afgeronde en afgesloten leer, en ik verafschuw ‘blinde aanhangers’. Ik laat iedereen de vrijheid om op zijn eigen wijze met de feiten rond te komen, ik eis immers voor mezelf ook die vrijheid op.”

Dit motto wil het bestuur van de *C.G. Jung Vereniging Nederland - IVAP* graag aan haar leden en toekomstige leden voorhouden, want de geschiedenis van het gedachtegoed van C.G. Jung laat op tal van momenten zien dat het verabsoluteren van denkbeelden geen recht doet aan de vrijheid van denken die Jung voorstaat.